

УДК 343.9

Іван Олексійович ШКУРАТ,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6175-9617>

Науковий керівник:

Юрій Володимирович ОРЛОВ,

доктор юридичних наук, професор,

завідувач кафедри кримінального права і кримінології

факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1981-0794>

ГЕНОЦИД ТА ЙОГО ОЗНАКИ В РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКІЙ ВІЙНІ

Дуже гостро питання щодо ознак здійснення геноциду українського народу зі сторони збройних сил російської федерації (далі – ЗС РФ) та російської влади почали виникати після початку контрастувальних дій та звільнення Збройними Силами України тимчасово окупованих територій України після повномасштабного російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022 року.

Відповідно до статті 2 Конвенції ООН про запобігання злочинам геноциду й покарання за нього та статті 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду під геноцидом розуміють дії, вчинені з наміром знищити, повністю або частково, яку-небудь національну, етнічну, расову чи релігійну групу як таку, зокрема: а) вбивство членів такої групи; б) заподіяння серйозної фізичної або психічної шкоди членам такої групи; с) умисне створення для якої-небудь групи таких життєвих умов, що розраховані на повне або часткове фізичне її знищення; д) заходи, розраховані на запобігання дітонародженню всередині такої групи; е) насильницька передача дітей з однієї людської групи в іншу [1].

Також відповідно до ст. 442 Кримінального кодексу України під геноцидом слід розуміти діяння, умисно вчинене з метою повного або часткового знищення будь-якої національної, етнічної, расової чи релігійної групи шляхом позбавлення життя членів такої групи чи заподіяння їм тяжких тілесних ушкоджень, створення для групи життєвих умов, розрахованих на повне чи часткове її фізичне

знищення, скорочення дітонародження чи запобігання йому в такій групі або шляхом насильницької передачі дітей з однієї групи в іншу [2].

Таким чином, для констатації акту геноциду потрібно встановити, що відповідні діяння характеризуються такими ознаками:

1) їх спрямовано проти певної захищеної групи людей, яку можна виокремити за ознакою національної, етнічної, расової чи релігійної приналежності;

2) їх метою є знищення захищеної групи людей повністю або частково;

3) вони мають проявлятися принаймні в одній із форм, передбачених Конвенцією, Статутом (має орієнтуюче значення у правозастосуванні в Україні) та, відповідно ст. 442 КК України.

Беручи до уваги численні публічні заяви президента російської федерації як голови держави й верховного головнокомандувача ЗС РФ та інших посадових осіб цієї держави, а також рішення органів влади всіх рівнів на підтримку та виконання цих заяв, які в сукупності свідчать про існування офіційної політики російської держави щодо невизнання права Українського народу на самоідентифікацію, самовизначення і, як наслідок, на існування, констатуючи багатовікову політику Росії, спрямовану на «деукраїнізацію», поглинання Української нації шляхом перекручування та привласнення її історії, здобутків у сферах науки, культури й мистецтва [1].

Акт геноциду в діях ЗС РФ проявляється зокрема у тому, що:

1) на тимчасово окупованих Російською Федерацією територіях України дії щодо заборони використання української мови та україномовних книг, знищення таких книг, невідкладного запровадження освіти російською мовою та з російським ідеологічним спрямуванням;

2) дії росії націлені на масове знищення населення України, порушення суверенітету і територіальної цілісності України та ліквідації національної державності України;

3) вчиненні збройними силами російської федерації на тимчасово окупованих територіях України масових звірств (зокрема, в містах Буча, Ірпінь, Маріуполь, Ізюм, селища міського типу Бородянка, Гостомель та багатьох інших населених пунктах на території України), що виявлялися у численних випадках вбивств, викрадення, жорстокого позбавлення свободи людей, їх катування, зґвалтування, глумління над тілами вбитих і замучених;

4) систематичні випадки умисного вбивства цивільного населення та умисному створенні ЗС РФ таких умов життя, які завдають

виняткових страждань Українському народу, спрямовані на його повне або часткове знищення та у підсумку призводять до фізичного знищення українського населення в багатьох населених пунктах на території України, зокрема через блокаду населених пунктів, недопущення гуманітарної допомоги та перешкоджання евакуації цивільного населення, захоплення та цілеспрямоване знищення об'єктів інфраструктури, що забезпечує базові потреби людей [3];

5) примусовому переміщенні українських дітей на територію Російської Федерації та передачі їх на виховання до чужого середовища з метою знищення їхньої самоідентифікації як українців, а також у вигнанні з власних домівок та депортації тисяч цивільних осіб з числа цивільного населення України на територію російської федерації;

6) поширені випадки фізичного та психологічного насильства щодо населення України, представників українських органів державної влади та органів місцевого самоврядування, представників громадських організацій та інших місцевих активістів, журналістів, священнослужителів та інших авторитетних в українському суспільстві осіб;

7) системних діях російської федерації, спрямованих на створення умов, що розраховані на поступове знищення Українського народу через підрив економічного потенціалу та безпеки, які проявляються у знищенні об'єктів господарської інфраструктури (пошкодження зерносховищ, перешкоджання посівній кампанії, блокада морських торговельних шляхів, руйнування електро- та газотранспортної інфраструктури тощо) [4].

Виходячи із всього вищезазначеного треба зазначити, що з боку представників російської федерації по відношенню до України під час здійснення нічим неспровокованої збройної агресії, здійснюється незвичайний прояв акту геноциду, тобто дії які здійснюються по відношенню до України не надто викладаються в класичні прояви геноциду, які зазначені в його визначенні в ст. 6 Римського статуту Міжнародного кримінального суду та ст. 442 Кримінального кодексу України, бо зазначені терміни не в повній мірі є релевантними геноцидальним проявам у масштабі російсько-українській війні. Слід акцентувати увагу світової спільноти на те, що чинна редакція поняття «геноцид» потребує редагування та чіткого відмежування від воєнних злочинів як на міжнародному рівні так і у вітчизняному кримінальному законодавстві України, бо всі дії та заходи які робить російська федерація, повністю направлені на знищення політично-української ідентичності, тобто мова йде саме

про такі явища, які В. В. Сокурєнко [5, с. 12–13] небезпідставно назвав «ідентоцид» (стирання національно-культурної ідентичності Українського народу шляхом депортації та перевиховування українських дітей, атак на об'єкти-носії соціальної пам'яті), «урбіцид» (знищення міст як соціокультурних та історичних просторів які з'єднують українців з їх пращурами) та «популіцид» (фізичне знищення тих хто не готовий відмовитися від своєї української ідентичності).

Таким чином, після проведеного нами аналізу висловлювань, дій та заходів які росія проводить по відношенню до України та її громадян, можна дійти до безсумнівного висновку, що намірами вторгнення, починаючи з тимчасової окупації Донецької, Луганської областей та Автономної Республіки Крим у 2014 році, а пізніше і повномасштабне вторгнення в росії в Україну, пов'язуються зі знищенням українців як політичної нації, що має бути кваліфіковано серед іншого як геноцид.

Список бібліографічних посилань

1. Про Заяву Верховної Ради України «Про вчинення Російською Федерацією геноциду в Україні»: постанова Верховної Ради України від 14.04.2022 р. № 2188-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2188-20#Text> (дата звернення: 20.02.2024).

2. Римський Статут Міжнародного кримінального суду. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_588#Text (дата звернення: 20.02.2024).

3. Кримінальний Кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n3056> (дата звернення: 20.02.2024).

4. «Ми не виявили, що в Україні був геноцид», – голова комісії ООН Ерік Мьосе. *Радіо Свобода*. 2023. 16 березня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-oon-henotsyd-viyna-rosiyi-protu-ukrayinu/32321719.html> (дата звернення: 20.02.2024).

5. Сокурєнко В. В. Війна росії проти України – геноцид українського народу // Злочинність і протидія їй в умовах війни: глобальний, регіональний та національний виміри : зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 12 квіт. 2023 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ; Кримінол. асоц. України, Наук. парк «Наука та безпека». Харків : ХНУВС, 2023. С. 11–13.